

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ ТА СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему: РОМАН Й. В. ГЕТЕ «СТРАЖДАННЯ МОЛОДОГО ВЕРТЕРА»
В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0352-нп-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.043 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – німецька
освітньо-професійної програми
Переклад (німецький)
Костлівцева Анастасія Костянтинівна

Керівник к. ф. н., доц. Кравченко Я. П.
Рецензент д. ф. н., проф. Ніколова О. О.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра німецької філології, перекладу та світової літератури

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно),

перша – німецька

Освітньо-професійна програма Переклад (німецький)

ЗАТВЕРДЖУЮ Завідувач кафедри _____ « ____ »

_____ 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

КОСТЛІВЦЕВІЙ АНАСТАСІЇ КОСТЯНТИНІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Роман Й. В. Гете «Страждання молодого Вертера» в українській традиції художнього перекладу»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Кравченко Яна Павлівна, к. ф. н.,

ДОЦЕНТ (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «07» грудня 2023 року № 516-с.

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 07 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту):

теоретичні засади компаративістики як засобу дослідження; оригінал роману Й .В. Гете «Страждання молодого Вертера»; переклади роману Й .В. Гете у виконанні М.Грушевської і С. Сакидона.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1) особливості компаративістики як методології інтерпретації художнього твору;

2) поняття і способи реалізації перекладацьких трансформацій;

3) характер лексико-семантичних трансформацій роману Й.В. Гете у перекладах М. Грушевської і С. Сакидона;

4) визначити особливості стилістичних трансформацій в українськомовних перекладах роману Й.В. Гете.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Кравченко Я. П., к. ф. н., доц.	01.06.2023	01.06.2023
Розділ 1	Кравченко Я. П., к. ф. н., доц.	05.07.2023	05.07.2023
Розділ 2	Кравченко Я. П., к. ф. н., доц.	04.09.2023	04.09.2023
Висновки	Кравченко Я. П., к. ф. н., доц.	20.11.2023	20.11.2023

6. Дата видачі завдання _01.06.2023 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2023	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2023	виконано
3.	Написання вступу	червень 2023	виконано

4.	Написання теоретичного розділу	липень 2023	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2023	виконано
6.	Формулювання висновків	вересень 2023	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	жовтень 2023	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад 2023	виконано
9.	Захист	грудень 2023	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

(підпис)

А. К. Костлівцева

Керівник роботи

(підпис)

Я. П. Кравченко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра – 60 стор., 69 джерел.

Об'єкт дослідження: переклади роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера», здійснені М. Грушевською та С. Сакидоном.

Мета роботи: визначення особливостей україномовної перекладацької інтерпретації роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера».

Теоретико-методологічні засади: осмислення специфіки художнього перекладу, проблем реалізації перекладацьких трансформацій, визначення компаративістики як методології реалізації художнього твору.

Отримані результати: Аналізуючи використання трансформацій при перекладі роману С. Сакидоном та М. Грушевською, можна зробити висновок про їх специфічний характер реалізації в українському перекладі. Такі прийоми, як транскрипція/транслітерація, перекладацьке калькування, конкретизація, генералізація та модуляція, допомагають передати як комунікативну, так і естетичну функції оригінального твору. Особливо ефективним прийомом є модуляція або смисловий розвиток, який дозволяє передати глибинний зміст оригінальності даного тексту. Контекстуальна заміна вимагає від перекладача розуміння контексту та змісту тексту, щоб забезпечити якісну передачу інформації читачеві. Особливого значення для поширення творів Гете в Україні набула культурологічна діяльність С. Сакидона та М. Грушевської. Талановите втілення гуманістичних ідей німецького поета Й.В. Гете, а також мовна якість перекладознавчих праць, широкий діапазон знань у філологічних сферах сприяли поширенню творів німецького просвітника в українському культурному просторі. Глибоке проникнення в цінності Гете та українських перекладачів виявляє багато спільних моментів, серед яких любов до народної пісні, легенди, античності, Біблії.

Ключові слова: художній переклад, компаративістика, перекладацькі трансформації, українська традиція перекладу, міжкультурні взаємозв'язки.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА КОМПАРАТИВІСТИКА ЯК ГАЛУЗЬ СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ	
1.1 Компаративістика як методологія інтерпретації художнього твору.....	7
1.2 Специфіка україномовної традиції художнього перекладу.....	13
1.3 Поняття і характер реалізації перекладацьких трансформацій.....	17
РОЗДІЛ 2 РОМАН Й. В. ГЕТЕ “СТРАЖДАННЯ МОЛОДОГО ВЕРТЕРА” В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРЕКЛАДНІЙ ТРАДИЦІЇ	
2.1 Характер лексико-семантичних перекладацьких трансформацій роману Й. В. Гете у перекладах М.Грушевської і С. Сакидона.....	25
2.2 Особливості стилістичних трансформацій в українськомовних перекладах роману Й. В. Гете.....	33
РОЗДІЛ 3 ВІДТВОРЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ ВЗАЄМОЗВ’ЯЗКІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Й. В. ГЕТЕ “СТРАЖДАННЯ МОЛОДОГО ВЕРТЕРА”	
3.1 Встановлення міжлітературних зв’язків при перекладі роману Й.В. Гете.....	40
3.2 Національно-культурний аспект роману в українській перекладацькій традиції.....	43
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

У сучасному світі компаративістика використовується для вивчення та порівняння літературних традицій різних країн, а також для аналізу впливу глобалізації на літературу та культуру загалом. Вона допомагає розкрити спільні теми, мотиви та символи, які присутні в різних літературних традиціях. Німецько-український художній переклад сприяє взаєморозумінню між культурами та розширює можливості для взаємного ознайомлення з літературою обох країн. Він дозволяє українським читачам ознайомитися з німецькими класиками та сучасними авторами.

Німецько-український художній переклад також має велике значення для української культури на міжнародному рівні. Успішний художній переклад вимагає глибокого розуміння культурних відмінностей і нюансів обох мов, а також художніх стилів і технік. Переклад є складною та важливою галуззю компаративістики, яка сприяє культурному обміну та розумінню між народами.

Елементи компаративного аналізу використовуються у перекладознавстві ще з давніх часів. Однак формування компаративістики як науки припадає на кінець XIX – початок XX століття. В. фон Гумбольдт вважається основоположником теорії про мову як спосіб інтерпретації світогляду, висунувши ідею, що кожна мова має своє самобутнє світобачення. Ця теза отримала свій розвиток у сучасних культурологічно орієнтованих лінгвістичних теоріях. Компаративні дослідження здійснювали сучасні вітчизняні науковці: О. Білецький [Білецький 1963], Д. Наливайко [Наливайко 2006], Г. Сиваченко [Сиваченко 2006], М. Лановик [Лановик 2006], І. Лімборський [Лімборський 1997], М. Іваницька [Іваницька 2012].

Роман Й. В. Гете «Страждання юного Вертера» був створений на межі двох епох – класицизму і сентименталізму періоду «Бурі і натиску» в Німеччині. Інтерес до цього твору досі виявляють соціологи, психологи, літературознавці та лінгвісти. Приєднуючись до європейської традиції

епістолярного жанру, яка бере свій початок у сентиментальних романах 40-х рр. XVII ст., твір Гете в той же час подолав її. В аспекті композиційної будови істотна своєрідність «Страждань юного Вертера» полягає в тому, що замість взаємного листування Гете дає лише листи головного героя, адресовані невідомому другові. Завдяки цьому, монологічний роман Гете, досягаючи максимальної зосередженості на внутрішньому світі героя, набуває ліричного забарвлення: весь світ показано в ньому крізь призму суб'єктивного переживання, що спонукало багатьох дослідників розглядати цей твір як ліричний щоденник у листах, де самотнє «я» вступає в розмову з самим собою.

У 1827 році Гете був обраний почесним членом Вченої ради Харківського університету. З цього часу його значення для української науки і культури, його просвітницька і літературна спадщина привертала значну увагу, здобула високу оцінку. Переклад творів Йоганна Вольфганга фон Гете в Україні є досить популярним серед читачів та любителів літератури. Гете – один з найвідоміших німецьких поетів, драматургів та прозаїків. Роман «Страждання молодого Вертера» Гете з'явився в перекладі Марії Грушевської в 1912-му році, а у виконанні С. Сакидона вже у 1923 році. Варто зазначити, що переклад Сакидона був опублікований у 1923 році, коли Україна ще була частиною Радянського Союзу, тому він може відображати вплив радянської ідеології та цензури. У будь-якому випадку, обидва переклади мають свої переваги та внески у поширення творів Гете в Україні.

Актуальність роботи полягає у відсутності досліджень, що висвітлюють особливості та характер перекладацьких трансформацій роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера» в україномовних перекладах.

Наукова новизна полягає у дослідженні особливостей україномовних перекладів роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера».

Об'єктом дослідження є переклади роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера», здійснені М. Грушевською та С. Сакидоном.

Предметом дослідження є лексичні, стилістичні і смислові трансформації роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера», здійснені при перекладі С. Сакидоном та М. Грушевською.

Метою дослідження є визначення особливостей україномовної перекладацької інтерпретації роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера».

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- окреслити особливості компаративістики як методології інтерпретації художнього твору;

- визначити специфіку українськомовної традиції художнього перекладу;

- дати тлумачення поняття і способів реалізації перекладацьких трансформацій;

- проаналізувати характер лексико-семантичних трансформацій роману Й.В. Гете у перекладах М. Грушевської і С. Сакидона;

- визначити особливості стилістичних трансформацій в українськомовних перекладах роману Й. В. Гете;

- встановити ознаки національно-культурних елементів роману в українській перекладацькій традиції.

Матеріалом дослідження стали 69 джерел літератури, що складаються з теоретичних та лексикографічних ресурсів, а також джерел ілюстративного матеріалу.

Методи дослідження. Відповідно до мети та поставлених науково-дослідних завдань у роботі використано загальнонаукові методи. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: метод порівняння, лінгвістичного спостереження та метод узагальнення. Методи збору інформації, аналізу і синтезу допомогли пізнати об'єкти дослідження та з'єднати їх в єдине ціле.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання основних положень, рекомендацій, висновків, викладених у даній роботі у подальших наукових працях.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі надано загальну інформацію про дану наукову працю, включаючи тему, мету, завдання, актуальність дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі надається загальна інформація про компаративістику, як науку. Окрема увага приділяється теоретичним засадам, особливостям українського перекладу та перекладацьким трансформаціям.

Другий розділ містить практичний аналіз перекладів роману Й.В. Гете «Страждання молодого Вертера».

У третьому розділі висвітлено особливості та міжлітературні зв'язки оригіналу та перекладів твору.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 60, кількість використаних джерел 69.

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА КОМПАРАТИВІСТИКА ЯК ГАЛУЗЬ СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

1.1 Компаративістика як методологія інтерпретації художнього твору

Споконвіку література є важливим чинником у формуванні націй, ментальності та культур. Кожен народ має індивідуальний художній стиль та особливість. У традиційному уявленні компаративістика це галузь дослідження, метою якої є визначення міжлітературних зв'язків. Вона визначає специфіку порівняльного перекладознавства, своєрідність та різноманіття. Увага, яка сьогодні приділяється міжкультурній комунікації, походить від зацікавленості та поваги до інших культур. Це сприяє формуванню толерантного ставлення та допомагає подолати почуття незручності від відмінностей між культурами. Кожен народ має своє специфічне сприйняття світу через свою мову, оскільки мова є основою для формування понять, які визначають процес мислення народу. Це залежить від різних факторів, таких як географічних, кліматичних, історичних, соціальних, релігійних та традиційних особливостей. Іноді, навіть, окремі слова можуть бути символами національної культури.

Компаративістичні елементи використовуються у перекладознавстві ще з античних часів. Однак формування компаративістики, як науки припадає на кінець XIX - початок XX століття. До розвитку цієї галузі також причетні такі вчені як І. Лімборський [Лімборський 1997], З. Лановик [Лановик 2006], М. Стріха [Стріха 2006]. З тих пір компаративістика стала важливою галуззю літературознавства та має широкий спектр досліджень.

Компаративістика відкрила нову перспективу у вивченні літератури, зосереджуючись на колективній історичності та процесах порозуміння, які відбуваються між різними культурами. Вона розбиває усталені політичні кордони та табу, сприяючи обміну цінностями. Головна мета

компаративістики полягає в «пошуку загальних закономірностей та особливостей у різних мовах, а також установленні впливу культурних факторів на мовні явища» [Зарицький, 2013, с 120].

Порівняльний метод, який використовується в компаративістиці, не обмежується часовою послідовністю або просторовою дотичністю явищ. «Компаративіст творить предмет порівняння, подібно до того, як письменник творить художній світ» [Волков 2001].

Серед визначних діячів, що вплинули на розвиток компаративістики, як літературного напрямку, можна назвати В. Ісера, який вивчав роль читача в літературному процесі, Е. Фромма, що досліджував вплив культурних традицій на індивіда. Також слід зазначити Р. Вельша, що досліджував вплив міфології та символізму на літературу. Важливим є внесок Н. Фрая, який вивчав міфологію та архетипи у світовій літературі.

В. фон Гумбольдт вважається основоположником теорії про мову як спосіб інтерпретації світогляду, висунувши ідею, що кожна мова має своє самобутнє світобачення. Ця теза отримала свій розвиток у сучасних культурологічно орієнтованих лінгвістичних теоріях. У лінгвістиці національно-культурний компонент значення розглядається як внутрішня форма мови, як специфічна категоризація світу за допомогою конкретної мови, як концентроване вираження культурного контексту. Згідно з тлумаченням Є. М. Верещагіна і В. Г. Костомарова, воно також є частиною концептосфери мови. Орієнтаційні властивості концептуальних структур відображаються в мові як системі орієнтирів, необхідних для діяльності в світі, зокрема комунікативної.

Монографія М. Лановик «Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції» [Лановик 2006] займає важливе місце серед низки праць про компаративні аспекти художнього перекладу. Авторка вважає, що перекладознавство не враховує новітні літературознавчі напрями і підходи, такі як архетипна критика, психоаналіз, феноменологія, літературознавчий ірраціоналізм. Вона намагається у своїй монографії зафіксувати різноманітні

погляди і підходи до проблем художнього перекладу, які, хоча неоднакові у своїй продуктивності, разом утворюють системну картину досліджуваного явища і представляють його різні аспекти. Аналізуючи різні теорії, авторка покладає перекладознавче дослідження на твердий ґрунт літературної теорії, використовуючи гнучкі підходи лінгвістів і літературознавців, що працюють у цій галузі. Головним для неї є сфера інтерпретації, яка включає синтез різних підходів і спільних зусиль з багатьох наукових галузей. За словами М. Лановик, «різні підходи пропонують різні способи створення і сприйняття значень і цінностей, а також розглядають саму природу тексту/твору і причини трансформацій по-різному» [Лановик, 2006, с. 86]. Авторка розуміє переклад як проблему світоглядну, що охоплює всі сфери людського життя. Остаточною метою є «максимально точний переклад, який знаходить своє теоретичне вирішення у перекладознавчих проблемах, а талант перекладача реалізує ці проблеми» [Лановик, 2006, с. 211].

Д. Наливайко визначив найпримітнішою ознакою компаративістики "фронтальне звернення до концептів і методів сучасного літературознавства". Крім того, він використовує герменевтику, рецептивну естетику, інтертекстуальність, культурну антропологію та постколоніальні студії. [Наливайко 2006].

У 70–80-ті рр. XIX ст. відбувся прогрес у розвитку літературної компаративістики у Франції, де вивчалися взаємозв'язки між романською та германською літературою. У 1958 році на другому конгресі Міжнародної асоціації порівняльного літературознавства була визнана Американська школа компаративістики. Вона відрізняється від французької школи тим, що має на меті не дослідження конкретних факти міжнаціональної рецепції, а насамперед встановлення загальних міжнародних закономірностей літературного процесу [Кияк 1992].

У XX столітті компаративістика отримала ще більшу популярність та розвиток. З'явилися нові методи дослідження, такі як структуралізм,

постструктуралізм, феміністична критика та інші. Це дозволило розширити область дослідження та збагатити аналіз літератури.

Сучасна компаративістика включає в себе широкий спектр підходів та методів. Вона досліджує як класичні, так і сучасні літературні твори, звертаючи увагу на їх контекст, авторську інтенцію, стиль та інші аспекти. Крім того, «компаративістика активно використовує інтердисциплінарний підхід, спираючись на історію, філософію, соціологію та інші науки» [Володіна 2013, с. 21].

Розвиток компаративістики продовжується і сьогодні. Вона стає все більш актуальною в умовах глобалізації, коли література різних країн взаємодіє та впливає одна на одну. Компаративістика допомагає розкрити нові аспекти та значення літературних творів, сприяє розумінню культурного розмаїття та єдиного світового літературного простору.

Варто зазначити, що однією з галузей компаративістики є перекладознавство. Ця дисципліна використовує порівняльний метод як основну аналітичну стратегію. Вона активно поєднує термінологію і категоріальний апарат науки про переклад. Дослідження взаємозв'язків між літературами та культурами різних народів може допомогти зрозуміти і передати особливості оригінального тексту при перекладі. Таким чином, компаративістика є важливим методологічним інструментом для художнього перекладу. Використання порівняльного перекладознавства сприяє визначенню мовної особливості, що враховує культурні та політичні контексти. Літературна компаративістика досліджує ці зв'язки «через переклади, адаптації, парафрази, імітації та інші форми використання чужого матеріалу» [Абабілова 2012, с. 416].

Компаративістика визначає кілька пріоритетних завдань та стратегій:

- встановлення точності перекладу, що передає національний колорит, а також логіку героїв та специфіку наративу;
- інтерпретація твору в іншомовному аспекті;

- аналіз різних жанрів і стилів літератури, їх походження, розвиток та взаємодію;
- структуризація розвитку національної традиції художнього перекладу;
- визначення адекватності перекладу у порівнянні з оригіналом;
- вивчає рухи та тенденції в літературі різних країн і епох, а також їх вплив на один одного;
- аналіз рольової моделі у літературі та культурі, включаючи стереотипи, образи та символи;
- виявлення унікальності перекладацького стилю.

Слід виокремити основні методи компаративістики:

порівняння: це основний метод компаративістики, який використовується для виявлення схожостей та відмінностей між літературними творами, культурами, жанрами, стилями.

контекстуалізація: цей метод використовується для вивчення літературних творів у контексті їхнього походження, епохи, культурних традицій та історичних подій.

перекладознавство: цей метод використовується для дослідження процесу перекладу літературних творів, його впливу на сприйняття та інтерпретацію творів, а також проблем, пов'язаних з перекладом.

семіотика: цей метод використовується для аналізу літературних текстів як системи знаків, символів та їхнього значення. Семіотика допомагає розкрити смислову структуру та символіку літературних творів.

рецепція: цей метод використовується для вивчення сприйняття та інтерпретації літературних творів читачами та критиками. Рецепція допомагає розуміти вплив літератури на суспільство та індивідуальне сприйняття.

інтертекстуальність: цей метод використовується для виявлення зв'язків між різними літературними творами та культурами через посилання, цитати, алюзії та інші форми взаємодії [Гордієнко 2018].

За словами Д. Наливайка поняття «інтертекстуальність» дотичне до перекладознавчої компаративістики. Замість порівняльної типології, яка зосереджувалася на аналогіях і спільностях літературних явищ, їх контекстів і систем, дослідники акцентують увагу на вивченні взаємозв'язків між текстами. Це дозволяє краще розуміти літературні твори і їхню взаємодію в контексті культури та історії. Сутність інтертекстуальності полягає в тому, що кожен текст не існує окремо, а завжди взаємодіє з іншими. Вивчення інтертекстуальності дозволяє «аналізувати вплив літературних традицій, культурних контекстів і історичних подій на формування та розвиток літератури» [Наливайко 2006, с. 347].

Компаративна методологія застосована для інтерпретації літературних творів, оскільки порівняння дозволяє знайти спільні риси, символи, мотиви та теми, що присутні в різних творах. Вона допомагає зрозуміти взаємозв'язки між літературою різних країн та епох, а також розкрити нові шари значень у творах. Компаративістика у літературі є важливим інструментом для розуміння світової літератури та культурного розмаїття. Вона «допомагає виявити спільні риси та унікальність літературних традицій різних народів, а також розкрити нові аспекти та значення літературних творів» [Гаманюк 2017, с. 313]. Компаративістика у літературі сприяє поглибленню знань про світову культуру та розвитку літературного мислення. Передавання чужомовної художньої творчості різних народів рідною мовою збагачує та наповнює душу нації, будує порозуміння між народами, різними поколіннями. На сьогоднішній день, підхід до вивчення перекладу є певною дисципліною, у тому числі й компаративістикою, у межах власної компетенції та з одночасним урахуванням напрацювань суміжних галузей науки, тобто започатковується і культивується своєрідний інтегративний підхід до вивчення перекладних текстів.

Отже, феномен компаративістики полягає в тому, що вона дозволяє вивчати літературу як глобальне явище, що перетинає національні межі. Вона допомагає розкрити універсальність та специфіку літературних творів,

виявити вплив національної культури та історичного контексту на формування літературних традицій. Історія компаративістики свідчить про поступовий розвиток цієї галузі науки та її значущість у вивченні різних аспектів людської культури. Вона допомагає збагачувати наше розуміння світу та сприяє взаємодії між різними культурами.

1.2 Специфіка україномовної традиції художнього перекладу

В поняття художнього перекладу українські перекладачі вкладають найглибший зміст, бачачи в ньому не тільки можливість ознайомити українського читача зі світовою літературою, але й важливий інструмент для розвитку української національної культури. Проблема перекладу не обмежується лише літературними та мовними аспектами, але має національно-культурну та державно-політичну вагу. Протягом багатьох століть складні історичні обставини та різні політичні режими мали значний вплив на формування української нації, її ментальності та культури. Художній переклад вбачає відтворення певного твору іншою мовою за допомогою літературних засобів. Художній переклад має багато спільних рис з порівняльним літературознавством, бо зіставляються літературні трансформації у творі перекладу та оригіналі. Основним методом є порівняльний аналіз при перекладі твору. С. Тюленев наголошує на тісному контакті обох культур при взаємодії відображення певного твору різними мовами [Тюленев 2004].

Як історія розвитку українського перекладознавства показує, український переклад виконував не лише роль передачі інформації, а й сприяв процесу формування української нації. Через переклади розвивалась українська лексика та формувалась українська літературна мова. Сучасні переклади українською мовою заслуговують великої поваги та захоплення українських читачів, оскільки дозволяють читати твори культурної спадщини та сучасної літератури рідною мовою. Внесок української інтелігенції, яка займалася перекладацькою справою, має велике значення для розвитку

перекладознавства в Україні. Переклади окремих видатних творів світової спадщини українською мовою «здійснили вплив прямій комунікації між українською та іноземною культурами та сприяли тому, що українська мова – це не лише мова побуту» [Гордій 2018, с. 26].

Український художній переклад має свої витoki у давні часи, коли українська література формувалася під впливом релігійних текстів та класичних творів. Переклади біблійних текстів та латинських класиків, таких як Вергілій та Овідій, стали першими спробами перекладу художніх творів на українську мову. Протягом історичного розвитку України, український художній переклад зазнав впливу різних культурних традицій, зокрема, польської, російської, німецької.

Засновником компаративного методу в Україні є Д. Дюришин [Дюришин 1979], який заклав основи перекладознавчої компаративістики. Він вважав, що при порівнянні сприйняття твору у рідному та іншокультурному середовищі необхідно враховувати єдину структуру світогляду людей певної епохи, а також національне архетипне підґрунтя, яке формує свою систему символів, асоціацій та прагматичних смислів.

У кінці 19-го та на початку 20-го століття відбувалися активні літературні зв'язки між українською та німецькою культурами, які були стимульовані численними поетами та митцями, що відчували себе комфортно як в українському, так і у німецькому середовищі. Найвидатнішим серед них був Іван Франко, який активно просував німецьку літературу в Україні та українську літературу серед німецькомовних читачів. Історики української літератури зазначають цінний внесок Франка в розширення світогляду української літератури за рахунок світової культури. «Його серйозний підхід до завдання ознайомити українських читачів з найвидатнішими творами німецькомовної літератури виявляється в його поступовому виборі творів для перекладу та їх критичному аналізі» [Клименко 1999, с. 195].

У 20–30-і роки в Україні відбулася значна активність у перекладі німецької літератури, що було названо "поетичним вибухом". Цей період був

характеризований зростанням інтересу до німецькомовних творів, особливо творів Гайне, Гете та Шиллера. Варто відзначити, що в цей час видатні перекладачі були також відомими поетами, літературними критиками та громадськими діячами.

У 1930-х роках акцент українських митців був на перекладі німецьких драматургів, зокрема Г. Гауптмана, Г. Зудермана, М. Гальбе, Г. фон Гофмансталя та А. Шніцлера. Ці вистави почали ставити на українських сценах.

Успішний художній переклад вимагає не лише знання мови оригіналу та української мови, але й творчого підходу до передачі образності та поетичності оригінального твору. Перекладач повинен бути вдумливим читачем, який розуміє сутність та ідею твору, а також вміти використовувати різноманітні лінгвістичні та стилістичні прийоми для передачі цих елементів українською мовою. Українські художні переклади виконують важливу роль у збереженні та розвитку української літератури. Вони сприяють обміну культурними цінностями та поглиблюють розуміння різних культур. Крім того, вони допомагають українським авторам вивчати та аналізувати майстерність світових класиків, що сприяє їх власному творчому розвитку [Ковпик 2021].

Підтримка німецьких та австрійських культурних організацій, таких як Гете-Інститут, Літературний колоквиум Берліна та Фонд Роберта Боша, сприяла поживленню німецько-українського перекладу. Вони активно працюють з українськими германістами та надають підтримку молодим перекладачам у сфері літератури. Це включає сприяння перекладам на українську мову та надання систематичної допомоги у їхній роботі.

Однією з основних проблем при відтворенні художніх перекладів ХІХ століття, які були створені на основі попередньої літературної епохи, є збереження їх органічної частини літературної творчості та стимулювання їх розвитку. Великий внесок у цей процес зробили такі перекладачі, як Павло

Грабовський, Борис Грінченко, П. Куліш, М. Павлик, Олена Пчілка, М. Старицький, І. Франко, Леся Українка.

«Один з основних принципів українського художнього перекладу був збереження ритму і мелодійності оригіналу. Перекладачі використовували різні прийоми, такі як алітерація, асонанс, рима, щоб створити аналогічний ритм та мелодію українською мовою. Також важливою особливістю українського художнього перекладу було збереження образності та поетичності оригіналу» [Жук 2012, с. 254]. Перекладачі старалися передати не тільки зміст твору, але й його емоційну й художню складові. Вони використовували різні образи, метафори та символи, щоб створити відповідний поетичний ефект українською мовою. Українські перекладачі намагаються зберегти не тільки зміст оригінального твору, але й його поетичну форму. Вони шукають вдалі мовні рішення, щоб передати емоційну та художню силу оригіналу. Також варто зазначити, що український художній переклад часто виходить за межі простого передавання змісту твору. Він може включати в себе елементи культурного контексту, історичних посилань та національних особливостей. Це дозволяє перекладачам передати багатогранність та глибину оригінального твору.

У художній мові є особливість, завдяки якій вона відрізняється від інших форм мови, бо вона, насамперед, має естетичну функцію. Її завданням є вираження навколишньої дійсності у формі образів. Лексичні одиниці, що є характерними для художньої літератури, не просто передають інформацію, але й надають предмету додаткові ознаки, які не є типовими для звичайних словникових одиниць. «Щоб зробити мову виразною, автори використовують різні засоби, зокрема тропи - лексичні прийоми створення образності, серед яких найпоширенішою є метафора» [Гусейнов 2013, с.28].

Перекладознавчий підхід до перекладу художнього твору не тільки відкриває нові можливості для перекладачів-практиків, які можуть враховувати складні міжкультурні проблеми та літературні взаємини в епоху

глобалізації, але й має великий вплив на якість і рівень сучасних художніх перекладів.

Особлива увага має бути приділена художній мові роману, яка може включати різні стилістично забарвлені групи слів, такі як діалектизми, варваризми, просторіччя, професіоналізми, архаїзми, запозичені слова. «Залежно від контексту, ці групи слів можуть бути перекладені по-різному, але важливо зберегти їх специфіку для точного відтворення мови автора та його персонажів» [Іваницька 2013, с. 145]. Зміст і форма художнього тексту є нерозривною єдністю, тому перед перекладачем стоїть важлива задача збереження цієї єдності. Використання різних типів перекладацьких трансформацій і прийомів допомагає досягти адекватного передавання способів художнього втілення ідей автора оригіналу та образності оригіналу. Слід зауважити, що важливу роль відіграє підхід перекладача з творчої сторони, що «вбачає збереження форми, сутності, змісту структури з урахуванням всіх мовних особливостей» [Демешко 2009, с. 20].

Отже, український художній переклад німецької літератури у 1920–1930-ті роки був охарактеризований прагненням до точності, збереження поетичності та адаптації оригінального тексту. Велику роль у цьому відіграли видатні перекладачі, які також були відомими поетами та літературними критиками.

1.3 Поняття і характер реалізації перекладацьких трансформацій

Дослідження перекладацької діяльності як феномена міжкультурної комунікації базується на розумінні мови як складової культури, що включає у себе усі аспекти суспільства, його історію, соціальні та психологічні особливості. Важливим аспектом перекладу є врахування культурно-історичних особливостей мовної спільноти, які виявляються у мові оригіналу та цільовій мові перекладу. Французький дослідник Ж. Мунен звернув увагу на необхідність врахування культурних особливостей при перекладі,

наголосивши, що переклад завжди пов'язаний з певними трансформаціями між мовами. З того часу почали зростати вимоги до точності перекладу, а дослідники намагаються визначити лінгвістичні, культурно-соціальні та психологічні фактори, які впливають на процес перекладу.

У сучасній лінгвістиці переклад німецьких складних слів на українську є одним з основних викликів у перекладі. По-перше, це пов'язано з тим, що такі слова є результатом не тільки одного з провідних способів словотвору, але й відображають особливий спосіб мислення німецького народу. По-друге, багато композитів утворюється під час мовлення і не має влучного еквівалента в перекладних словниках. «Оскільки різні мови мають свої особливості структури, переклад композитів вимагає знання не тільки базових принципів словоскладання, але й перекладацьких трансформацій, які дозволяють перетворити одиниці оригіналу на одиниці перекладу» [Білецька 2016, с. 5].

Залежно від характеру мовних одиниць оригіналу, перекладацькі трансформації можуть бути стилістичними, морфологічними, синтаксичними, семантичними, лексичними та граматичними. Стилістичні трансформації полягають у зміні стилістичного відтінку перекладуваної одиниці. Морфологічні трансформації передбачають заміну однієї частини мови іншою. Синтаксичні трансформації включають зміну синтаксичних функцій слів та словосполучень. Семантичні трансформації здійснюються на основі різних причинно-наслідкових зв'язків між елементами описуваних ситуацій. Лексичні трансформації виникають через відхилення від прямих словникових відповідників і відбуваються, переважно, через розбіжність у значеннях лексичних одиниць між вихідною та перекладною мовою. «Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу згідно з нормами мови перекладу» [Кучера 2012, с.132].

Особливість перекладу певного твору визначається, перш за все, через діалог двох культур. М Бахтін розкрив цю сутність: «Чужа культура тільки в очах іншої культури розкриває себе повніше і глибше... Один смисл розкриває свої глибини, зустрівшись і доторкнувшись до іншого, чужого смислу: між

ними починається ніби діалог, який долає замкнутість і односторонність цих смислів, цих культур. Ми ставимо чужій культурі нові запитання, які вона сама собі не ставила, ми шукаємо в ній відповіді на ці запитання, і чужа культура відповідає нам, відкриваючи перед нами нові сторони, нові смислові глибини. За такої діалогічної зустрічі двох культур вони не зливаються, кожна зберігає свою єдність і художню цілісність, але вони взаємно збагачуються»

У питанні двомовної перекладацької комунікації між текстами оригіналу та перекладу виникають складні зв'язки, які пройшли через комунікативний ланцюг, що складається з автора оригіналу, перекладача і одержувача здійснюється через художній текст або через його переклад. Варто зазначити, що коли мова йде про переклад, ні автор оригіналу, ні читач тексту перекладу не можуть досконально перевірити, наскільки фактори культурного фонду, які представлені у перекладі, відповідають реальному положенню речей. Це відбувається через те, що обидва вони знаходяться по різні сторони культурного бар'єру. «Для збереження мовної норми рецептивної культури в перекладі необхідно гармонізувати її з нормою оригіналу як феномена вихідної культури» [Бистрова 2015, с. 316]. Перекладач повинен мати професійну компетентність, тобто вміти використовувати різні типи перекладацьких стратегій для вирівнювання міжмовної та міжкультурної асиметрії.

Варто зауважити, що проблема реалізації перекладацьких засобів полягає у виборі найбільш відповідного та точного способу передачі змісту оригінальності тексту у перекладі. Це є складним завданням, оскільки мови мають свої особливості і виразні засоби, які не завжди мають прямий еквівалент у перекладній мові. Перекладач, перш за все, повинен враховувати контекст, стиль, тон та інші фактори, щоб забезпечити належну передачу смислу та емоційного навантаження оригінального тексту. Він може застосовувати різні трансформації для досягнення цього, включаючи зміни в стилістичних, морфологічних, синтаксичних, семантичних, лексичних та граматичних аспектах перекладу. Однак, важливо зберегти зв'язок з

оригінальним текстом і не втратити його сутність. Перекладач також повинен забезпечити зрозумілість та логічність перекладу, більш того, враховувати культурні та соціальні особливості цільової аудиторії. «Проблема реалізації перекладацьких засобів вимагає від перекладача глибоких знань мови, культури та літератури, а також креативного підходу до вибору найкращого способу передачі змісту оригінального тексту» [Лещенко 2011, с.11].

Однією з основних проблем при відтворенні перекладацьких трансформацій є точність передачі змісту оригінального тексту. Перекладач повинен знати обидві мови на достатньо високому рівні, щоб зрозуміти всі нюанси та смислові відтінки оригінального тексту і відтворити їх у перекладі. «Культурна трансформація — це адаптація оригінального тексту до культурних особливостей цільової аудиторії перекладу. Вона включає заміну культурно-специфічних слів та виразів на еквівалентні у новій мові, а також врахування культурних нюансів та звичаїв цільової аудиторії» [Лопатюк 2011, с. 239].

Перекладачі часто замінюють граматичні конструкції, слова або фрази, щоб відтворити смисл оригінального тексту в цільовій мові. Наприклад, вони можуть замінити родовий відмінок на називний, або замінити одне слово на інше, яке має схоже значення. Такі заміни допомагають перекладачеві підлаштувати текст під культурні та мовні особливості цільової аудиторії. Окрім того, перекладачі можуть використовувати заміни для передачі емоційного навантаження оригінального тексту. Наприклад, вони можуть замінити позитивно забарвлене слово на синонім з негативним відтінком, щоб передати іронію або сарказм. Заміни також можуть бути використані для адаптації оригінального тексту до культурного контексту цільової мови. Наприклад, перекладач може замінити незнайомі імена або терміни на відповідні в цільовій мові, щоб зрозуміліше передати інформацію. Заміни є важливим інструментом перекладу, але їх використання потребує великої кваліфікації та досвіду перекладача. «Важливо забезпечити, щоб заміна не

спотворила смисл оригінального тексту та передала його сутність у цільовій мові» [Лощенова 2017, с.37].

До числа синтаксичних трансформацій належить переставляння слів у синтаксичних структурах. Такі перестановки можуть включати зміну порядку слів у реченні, переставлення фраз або переміщення розділових знаків. Наприклад, перекладач може переставити слова у реченні, щоб відтворити правильний порядок слів у цільовій мові, або перемістити фразу на початок абзацу, щоб наголосити її важливість. Перестановки слів у тексті перекладу можуть бути необхідними для забезпечення граматичної правильності та зрозумілості тексту у цільовій мові. Вони також можуть бути використані для покращення структури тексту та його читабельності. Проте, важливо пам'ятати, що «перестановка слів може вплинути на сенс тексту. Тому перекладач повинен бути обережним і враховувати контекст та інтенцію оригінального тексту при здійсненні таких перестановок» [Матвіїшин 2013, с.18].

Лексичні заміни можуть бути пов'язані із конкретизацією або з генералізацією. Конкретизація полягає у заміні слова або словосполучення мови-оригіналу із більш широким значенням словом. Наприклад, слово "рослини" у мові-оригіналу може бути замінене на слово "квіти" у мові перекладу, яке має більш конкретне значення. З іншого боку, генералізація полягає у заміні слова або словосполучення мови-оригіналу більш загальним, словом, або словосполученням мови перекладу. Наприклад, слово "квіти" у мові-оригіналу може бути замінене на слово "рослини" у мові перекладу, яке є більш загальним терміном. Лексичні заміни можуть бути необхідними для точного відтворення змісту та стилю оригінального тексту у мові перекладу. Вони також можуть використовуватись для адаптації тексту до культурних особливостей та норм мови перекладу. Проте, важливо пам'ятати, що лексичні заміни можуть вплинути на точність та виразність перекладу. «Тому перекладач повинен бути уважним і враховувати контекст та інтенцію оригінального тексту при здійсненні таких замін» [Chatford 1965, с. 103].

Транскрипція та калькування — ще два різних методи перекладу, які використовуються для передачі звуків та структури мови-оригіналу у мову перекладу. Транскрипція полягає у фонетичному запису слів мови-оригіналу у мові перекладу. Калькування, з іншого боку, використовується для дослівного перекладу структури мови-оригіналу у мову перекладу. Це означає, що слова та фрази перекладаються без зміни їх форми або значення. Обидва методи мають свої переваги та обмеження. Транскрипція дозволяє передати фонетичну структуру мови-оригіналу, але може бути складною для розуміння та вимови у мові перекладу. Калькування, з іншого боку, є більш простим методом, але може не передати точний сенс та нюанси мови-оригіналу. У перекладі часто використовуються як транскрипція, так і калькування, залежно від потреб тексту та мови перекладу. Важливо враховувати контекст та інтенцію оригінального тексту при використанні цих методів для забезпечення точності та виразності перекладу.

Додавання та вилучення використовуються для передачі змісту з однієї мови на іншу. Додавання включає в себе введення додаткової інформації або деталей, які не були присутні в оригінальному тексті. Це може бути зроблено для кращого розуміння аудиторії або для виправлення можливих недоліків у оригінальному тексті. Наприклад, «в перекладі з англійської на українську можуть бути додані пояснювальні речення або деталі, які допомагають читачеві краще зрозуміти контекст» [Ходаковська 2017, с. 62].

Вилучення, навпаки, передбачає видалення деякої інформації або деталей з оригінального тексту. Це може бути зроблено для скорочення тексту або для уникнення повторень. Наприклад, в перекладі з української на англійську можуть бути вилучені деякі додаткові пояснення або деталі, які не є необхідними для розуміння контексту. Обидва ці види трансформацій можуть бути використані перекладачем залежно від контексту та цілей перекладу. «Важливо забезпечити, щоб додавання або вилучення не спотворювало оригінальний зміст та ідеї тексту» [Подвойська 2022, с.197].

Крім того, проблемою є вибір правильного стилю перекладу. Залежно від жанру та стилю оригінального тексту, перекладач повинен вибрати відповідний стиль перекладу, щоб передати його атмосферу та ефект. Нарешті, проблемою є врахування читацької аудиторії та її культурних особливостей. Перекладач повинен знати та розуміти цільову аудиторію перекладу, її культурні особливості та специфіку, щоб забезпечити належне розуміння та сприйняття тексту. Всі ці проблеми при реалізації перекладу вимагають від перекладача глибокого знання мови, культури та літератури, а також творчого підходу та вміння знаходити компроміси між точністю передачі змісту та збереженням стилістичної та авторської індивідуальності. «Культурно-специфічні слова та вирази можуть мати інші значення або не бути відомими в іншій мові, тому перекладач повинен знайти еквівалентні або найближчі за значенням слова у перекладі» [Подвойська 2017, с. 195].

Отже, у процесі перекладу автор намагається зрозуміти і поринути в інший культурний світ. «Переклад є здебільшого суб'єктивною інтерпретацією тексту, тому значима роль відводиться й рівню володіння перекладачем рідною мовою, знанням своєї культури та культури мови перекладу, що допомагає якнайповніше вести міжкультурну комунікацію, долаючи несумісність взаємодіючих культур.» [Камуанетс 2020, с. 394]. Всі ці проблеми вимагають від перекладача великої уваги до деталей, глибокого розуміння мови та культури, а також творчого підходу та вміння знаходити компроміси між точністю передачі змісту та збереженням стилістичної та авторської індивідуальності.

Таким чином, перекладацькі трансформації є необхідними для передачі змісту та стилістичних особливостей оригінального тексту у перекладі. Вони вимагають від перекладача глибокого розуміння мови, культури та літератури, а також творчого підходу та вміння знаходити компроміси між точністю передачі змісту та збереженням стилістичної та авторської індивідуальності.

РОЗДІЛ 2

РОМАН Й. В. ГЕТЕ “СТРАЖДАННЯ МОЛОДОГО ВЕРТЕРА” В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

2.1 Характер лексико-семантичних перекладацьких трансформацій роману Й.В. Гете у перекладах М.Грушевської і С. Сакидона

Епістолярний роман Гете «Страждання молодого Вертера» є видатним твором німецького і європейського сентименталізму, по суті – ліричним щоденником талановитого сентиментального юнака.

Сидір Сакидон та Марія Грушевська переклали роман Й.В. Гете “Страждання молодого Вертера” в українській традиції. Переклади мають свої особливості, але автори намагалися передати зміст, емоції та стиль оригінальності твору.

Варто розпочати з граматичних трансформацій. Граматичні трансформації можна розділити на такі категорії: синтаксичне уподібнення або дослівний переклад, граматичні заміни, заміни синтаксичної функції, зміна структури речення або перестановка, об’єднання речень та членування речень.

Свою любов Вертер порівнює з красою природи. Ця чутливість головного героя, яка зіставляється з природою і виражається в щирості і природності людини:

“Eine wunderbare Heiterkeit hat meine ganze Seele eingenommen, gleich den süßen Frühlingsmorgen, die ich mit ganzem Herzen genieße” [Goethe 1774, с. 3].

«Цілу мою душу наповнює дивна радість, така як ті весняні ранки, якими я тепер з цілого серця люблюсь». Для забезпечення адекватності тексту у процесі перекладу М. Грушевською був використана трансформація перестановки, що допомагає читачеві сприймати інформацію більш зрозумілою [Грушевська 1912, с. 3].

В наступному реченні С. Сакидоном була використана трансформація заміни іменника на дієслово, що сприяє влучному відображенню контексту:

“Die Sonne war noch eine Viertelstunde vom Gebirge, als wir vor dem Hoore anführen” [Goethe 1774, с. 6].

«Сонце ще не зайшло за гори, коли ми під'їхали до воріт мисливського будинку» [Сакидон 1923, с. 5].

Для передачі емоційного забарвлення у наступному відривку була використана заміна: “Ich weiß nicht, ob täuschende Geister um diese Gegend schweben, oder ob die warme, himmlische Phantasie in meinem Herzen ist, die mir alles rings umher so paradiesisch macht” [Goethe 1774, с. 4].

«Не знаю я, чи в сій околиці ходять злудні духи, чи се в моїм серцю така чудова небесна фантазія, що все здається мені ніби райське» [Грушевська, 1912, с.3].

Варто зазначити, що автором активно використовується трансформація перестановки для влучної передачі інформації читачу. Більш того в даному випадку велике значення має також заміна членів речення:

“Die alberne Figur, die ich mache, wenn in Gesellschaft von ihr gesprochen wird, solltest du sehen! Wenn man mich nun gar agt, wie sie mir gefällt? — Gefällt! Das Wort hasse ich auf den Tod” [Goethe 1774, с. 13].

«Аби ти побачив, який у мене стає безглуздий вигляд, коли в товаристві зайде про неї мова! А коли питають, чи вона мені подобається, то й не кажи! Подобається! Смертельно ненавиджу це слово!» (Auf den Tod - до смерті замінено на смертельно) [Сакидон 1923, с. 14].

В наступному реченні для передачі більш стислого змісту використана трансформація вилучення: “Die kleine Mauer, die oben umher die Einfassung macht, die hohen Bäume, die den Platz rings umher bedecken, die Kühle des Ortes; das hat alles so was Anzügliches, was Schauerliches” [Goethe 1774, с. 8].

«Невеличкий мур зверху, ніби цямрини, високі дерева навколо, густа тінь, прохолода — все це має в собі щось привабливе, навіть таємниче»

[Сакидон 1923, с. 9]. Використаний прийом допомагає дуже доречно виділити основні моменти смислового відтінку речення.

Також, можна виокремити, заміну членів речення при перекладі:

“Daß das Leben des Menschen nur ein Traum sei, ist manchem schon so vorgekommen, und auch mit mir zieht dieses Gefühl immer herum” [Goethe 1774, с. 11].

«Багато людей уже дійшло висновку, що життя людське — тільки сон, а тепер і я не можу позбутися такого почуття» [Сакидон 1923, с. 11]. В даному випадку С. Сакидоном в другій частині речення була використана заміна прислівника на дієслово. Прийом даної лексеми сприяє адекватній передачі інформації та основній думці автора.

В наступному фрагменті можна побачити використання членування речення при перекладі С. Сакидоном: “Wo ich neulich mit meiner Erzählung geblieben bin, weiß ich nicht mehr; das weiß ich, daß es zwei Uhr des Nachts war, als ich zu Bette kam, und daß, wenn ich dir hätte vorschwatzen können, statt zu schreiben, ich dich vielleicht bis an den Morgen aufgehalten hätte” [Goethe 1774, с. 4].

«Я не пам'ятаю, на чому в своїй розповіді зупинився минулого разу. Знаю тільки, що була вже друга година ночі, як я ліг спати, і що якби я міг тобі все це відповісти, замість описувати, то затримав би тебе, може, до самого ранку» [Сакидон 1923, с. 4]. В даному випадку цей прийом був необхідний для простішого сприйняття читачеві.

Надалі автор при перекладі використав граматичну заміну:

“Es war der herrlichste Sonnenaufgang. Der tröpfelnde Wald und das erischte Feld umher!” [Goethe 1774, с. 3].

«Схід сонця був чудовий. Роса скапувала з дерев у лісі, блищала на посвіжілих полях» [Сакидон 1923, с. 3]. В першому реченні можна побачити, що прикметник найвищого ступеня порівняння (der Superlativ) замінено на прикметник звичайного ступеня порівняння (der Positiv). Der herrlichste Sonnenaufgang- найпрекрасніший схід замінено прикметником чудовий. В

наступному реченні відбувається трансформація додавання та перестановки для більш влучного перекладу.

Слід визначити також використання перекладацького засобу, як об'єднання речення автором: "Ich lebe so glückliche Tage, wie sie Gott seinen Heiligen ausspart. Und mit mir mag werden was will, so darf ich nicht sagen, daß ich die Freuden, die reinsten Freuden des Lebens nicht genossen habe" [Goethe 1774, с. 4].

«Я переживаю такі щасливі дні, які бог приберігає лише для своїх святих, і хоч би що зі мною трапилось надалі, я не посмію сказати, що не спізнав радощів, найчистіших радощів життя» [Грушевська 1912, с. 4].

В наступному фрагменті можна виділити додавання прикметників для більш глибокого емоційного забарвлення:

"Was Lotte einem Kranken sein muß, fühle ich an meinem eigenen Herzen, das übler dran ist als manches, das auf dem Siechbette verschmachtet" [Goethe 1774, с. 17].

«Що значить Лотта для хворого, я відчув на своєму власному бідолашному серці, якому тепер гірше, ніж багатьом із тих, що знемагають у тяжкій хворобі» [Сакидон, 1923, с. 17].

Розглянемо наступну трансформацію:

"Wir traten ans Fenster. Es donnerte abseitwärts, und der herrliche Regen säuselte auf das Land, und der erquickendste Wohlgeruch stieg in aller Fülle einer warmen Lu zu uns auf. Sie stand auf ihren Ellenbogen gestützt, ihr Blick durchdrang die Gegend; sie sah gen Himmel und auf mich, ich sah ihr Auge tränenvoll, sie legte ihre Hand auf die meinige und sagte: — Klopstock!" [Goethe 1774, с. 8].

«Ми підійшли до вікна. Гриміло десь уже збоку, благодатний дощ порошав по землі, і ми вдихали на повні груди тепле повітря, напоєне живлющими пахощами. Вона стояла, спершись на лікті і задивившись у далечінь; потім глянула на небо й на мене, і я побачив, що її очі повні сліз. Вона поклала свою руку на мою і мовила: «Клопшток!» [Сакидон 1923, с. 8]. Прикметник erquickendste (найосвіжаніший) найвищого ступеня порівняння

(der Superlativ) замінено на прикметник звичайного ступеня порівняння (der Positiv)-теплий. В даному випадку також при перекладі додан дієприслівниковий зворот. Дана лексема додає емоційності та лаконічності роману.

Перейдемо до лексичних трансформацій. Використання лексичних трансформацій при перекладі роману Й.В. Гете “Страждання молодого Вертера” в українській літературі сприяє адекватному відтворенню як комунікативної, так і естетичної функції роману. Використання лексичних трансформацій, таких як транскрипція/транслітерація, перекладацьке калькування, конкретизація, генералізація та модуляція вимагає від перекладача логічного розуміння контексту та змісту тексту для якісного передавання інформації письменника читачу.

У досліджуваному романі було використано транскрипцію/транслітерацію для переклада значної кількості власних назв. (Werther — Вертер, Leonore — Леонора, Grafen von M. — Граф фон М., Albert — Альберт, Wilhelm — Вильгельм, Lotte — Лотта) [Сакидон, 1923].

В наступному фрагменті можна побачити трансформацію генералізації: “Vor wenig Tagen traf ich einen Jungen v. an, einen offnen Jungen, mit einer gar glücklichen Gesichtsbildung” [Goethe 1774, с. 6].

«Кілька днів тому я спіткав молодого Ф., щирого, дуже вродливого юнака.» При перекладі радісний вираз обличчя (gar glücklichen Gesichtsbildung) було замінено на вродливий. Дана трансформація позбавляє речення емоційного забарвлення [Грушевська, 1912, с. 7].

Варто також, наголосити на використанні трансормації конкретизації при перекладі: “Es war eine Gesellschaft draußen unter den Linden, Kaffee zu trinken. Weil sie mir nicht ganz anstand, so blieb ich unter einem Vorwande zurück” [Goethe 1774, с. 13].

«Там під липами зібралося ціле товариство пити каву. А що воно було мені не до душі, то я під якимось приводом пішов від них» [Сакидон 1923, с. 13]. / (Weil sie mir nicht ganz anstand — через те, що воно мені не підійшло-

замінено на фразеологізм — воно мені не до душі) Цей прийом сприяє психологізму оповіді.

В наступному фрагменті можна виділити калькування та зменшено пестливі слова для більш глибокого передання сенсу та наповнення речення сентиментальності:

“Das ist alles garstiges Gewäsch, was ich da von ihr sage, leidige Abstraktionen, die nicht einen Zug ihres Selbst ausdrücken” [Goethe 1774, с. 8].

«Все, що я тепер кажу про неї, — нікчемне варнякання, жалюгідна абстракція, яка не віддає жодної рисочки її самої» [Сакидон 1923, с. 8]. В даному випадку калькування при перекладі – Abstraktionen – абстракція).

В наступному випадку автор також використав конкретизацію, в якості, більш влучного передавання змісту:

“Wie wohl ist mirs, daß mein Herz die simple, harmlose Wonne des Menschen hlen kann, der ein Krauthaupt auf seinen Tisch bringt, das er selbst gezogen, und nun nicht den Kohl allein, sondern all die guten Tage, den schönen Morgen, da er ihn pflanzte, die lieblichen Abende, da er ihn begoß, und da er an dem fortschreitenden Wachstum seine Freude hatte, alle in einem Augenblicke wieder mitgenießt” [Goethe 1774, с. 11].

«Як мені приємно, що серце моє може відчувати просту, невинну радість господаря, який кладе на стіл свій головку капусти, власноруч вирощену, і тієї хвилини тішитися не тільки нею, а наново переживає всі щасливі дні своєї праці: і чудові ранки, коли він її садив, і лагідні вечори, коли він її поливав і радів, дивлячись, як вона виростає» [Сакидон 1923, с. 10]. (der Mensch — людина, замінена на слово господар). Також в останній частині речення при перекладі використан дієприслівниковий зворот, змінена повністю структура речення, тобто використано прийом модуляції.

Ще один приклад конкретизації можна побачити при перекладі. У даному випадку автор замінив займенник вона на ім'я Лотта для деталізації:

“Sie fragte mich, ob ich nicht auch von der Partie sein wollte; ihretwegen sollt ich unbekümmert sein” [Goethe 1774, с. 15].

«Лотта запитала мене, чи не хочу й я приєднатися до них, то щоб не соромився її» [Сакидон 1923, с. 14].

При перекладі С. Сакидон також активно використовує генералізацію:

“Ich weiß nicht, wie ich mich ausdrücken soll, meine vorstellende Kraft ist so schwach, alles schwimmt und schwankt so vor meiner Seele, daß ich keinen Umriß packen kann” [Goethe 1774, с. 18].

«Не знаю, як і висловитись, моя мистецька сила так ослабла, усе так пливе й міниться переді мною, що я не годен схопити жодного обрису.» (в даному випадку слово уява замінено на мистецька сила) [Сакидон 1923, с. 16].

Проаналізуємо ще один прийом модуляції:

“Sie ist immer um ihre sterbende Freundin, und ist immer dieselbe, immer das gegenwärtige, holde Geschöpf, das, wo sie hinsieht, Schmerzen lindert und Glückliche macht” [Goethe 1774, с. 24].

«Вона й далі біля своєї смертельно хворої приятельки, й далі турботлива, лагідна, така, що як гляне, то й біль пом'якшиться і людина стає щасливішою» Sterbende - помираюча, замінено при перекладі на смертельно хвора, що наділяє речення сентиментальним відтінком [Сакидон 1923, с. 26].

Варто виокремити, як Гете описує внутрішній стан та почуття головного героя до коханої:

“Sie fühlt, was ich dulde. Heute ist mir ihr Blick tief durchs Herz gedrungen. Ich fand sie allein; ich sagte nichts, und sie sah mich an. Und ich sah nicht mehr in ihr die liebliche Schönheit, nicht mehr das Leuchten des trefflichen Geistes, das war alles vor meinen Augen verschwunden. Ein weit herrlicherer Blick wirkte auf mich, voll Ausdruck des innigsten Anteils, des süßesten Mitleidens. Warum durfte ich mich nicht ihr zu Füßen werfen? Warum durfte ich nicht an ihrem Halse mit tausend Küssen antworten? Sie nahm ihre Zuflucht zum Klavier und hauchte mit süßer, leiser Stimme harmonische Laute zu ihren Spielen. Nie habe ich ihre Lippen so reizend gesehen; es war, als wenn sie sich lechzend öffneten, süßen Töne in sich zu schlürfen, die aus dem Instrument hervorquollen, und nur der heimliche Widerschall aus dem reinen Munde zurückklänge — Ja wenn ich dir das so sagen

könnte! — Ich widerstand nicht länger, neigte mich und schwur: nie will ich es wagen, einen Kuß euch aufzudrücken, Lippen! auf denen die Geister des Himmels schweben — Und doch — ich will — Ha! siehst du, das steht wie eine Scheidewand vor meiner Seele — diese Seligkeit — und dann untergegangen, diese Sünde abzubüßen — Sünde?“ [Goethe 1774, c.78].

«Вона відчуває, як я страждаю. Сьогодні погляд її глибоко пронизав моє серце. Я застав її саму; я мовчав, а вона дивилася на мене. І я вже більше не бачив ні її милої краси, ні сяйва її чудесної душі; все це раптом зникло. Мене заворожив зовсім інший вираз в її очах, сповнений найщирішого співчуття і ніжного жалю до мене. Чому не посмів я припасти до її ніг? Чому не посмів кинутись їй на шию і відповісти тисячею поцілунків? Вона швидко сіла за фортепіано, знайшовши там притулок, і до своєї гри долучила ніжну, тиху, як зітхання, пісню. Ніколи ще її губи не були такі чудові. Здавалося, ніби вони напіврозкрились, щоб увібрати солодкі звуки, які лилися з інструмента, а з її чистих уст злітало лише найніжніше відлуння. Ах, хіба ж можна це висловити! Я не міг довше витримати і, схилившись, дав собі клятву: «Ніколи я не насмілюся поцілувати вас, дорогі, натхненні духом небесним уста!» І все-таки... я хочу... Розумієш, ніби стіна стоїть поміж мною і... блаженством... Переступити? А тоді спокутувати гріх. Та хіба ж це гріх?» [Грушевська 1912, с.71]. При перекладі в даному фрагменті, можна спостерігати порівняльні та дієприслівникові звороти, також епітети та зменшувально-пестливі слова. Для більш глибокого та емоційного проникнення почуттями та переживаннями героя використано прийом смислового розвитку.

Отже, проаналізувавши дібрані приклади трансформацій, можемо побачити, що широке їх використання було досить доречним у українському перекладі. Застосування таких лексичних трансформацій як транскрипція/транслітерація, перекладацьке калькування, конкретизація, генералізація та модуляція сприяло адекватній передачі як комунікативної, так і естетичної функції роману. Зокрема, влучною трансформацією серед лексичних є модуляція або смисловий розвиток. Використаний прийом

контекстуальної заміни вимагає від перекладача логічного розуміння контексту та змісту тексту задля якісної передачі інформації письменником читачу.

2.2 Особливості стилістичних трансформацій в українськомовних перекладах роману Й. В. Гете

Роман Гете «Страждання юного Вертера» був створений на межі двох епох – класицизму і сентименталізму періоду «Бурі і натиску» як своєрідний знаменний момент. Інтерес до цього твору досі виявляють соціологи, психологи, літературознавці та лінгвісти. Приєднуючись до європейської традиції епістолярного жанру, яка бере свій початок у сентиментальних романах 40-х рр. XVII ст., твір Гете в той же час подолав її. З композиційного боку істотна своєрідність «Страждань юного Вертера» полягає в тому, що замість листування Гете дає лише листи головного героя, адресовані невідомому другові.

Завдяки цьому, монологічний роман Гете, досягаючи максимальної зосередженості на внутрішньому світі героя, набуває ліричного забарвлення: весь світ показано в ньому крізь призму суб'єктивного переживання, що спонукало багатьох дослідників розглядати цей твір як ліричний щоденник у листах, де самотнє «я» вступає в розмову з самим собою.

Роман «Страждання молодого Вертера» Гете в перекладі Марії Грушевської з'явився в 1912-му році, а у виконанні С. Сакидона вже у 1923 році. Переклад Сидора Сакидона відрізняється від перекладу Марії Грушевської не тільки мовною якістю, але й підходом до твору. Сакидон зосереджується на психологічних аспектах головного героя, детально описуючи його страждання та емоції. Грушевська ж більше уваги приділяє філософським ідеям твору, а також вдається до більш простої мови, щоб передати їх українському читачеві. Більш того, мова у перекладі Марії Грушевської є застаралію та має багато архаїзмів. Також варто зазначити, що

переклад Сакидона був опублікований у 1923 році, коли Україна була частиною Радянського Союзу, тому в ньому можна помітити вплив радянської ідеології та цензури. У будь-якому випадку, обидва переклади мають свої переваги та внески у поширення творів Гете в Україні. Вони допомогли українському читачеві ознайомитися з творчістю німецького поета та збагатити свій культурний досвід.

Переклад роману Й. В. Гете “Страждання молодого Вертера” вимагає аналізу його стилістики, що передбачає розуміння тексту, оскільки він містить не просто послідовне розташування слів. «Під час перекладу важливо враховувати контекст, в якому знаходиться кожен мовний елемент» [Чередниченко, 1981, с. 31]. Контекст тут розглядається як співвідношення слова з єдиним можливим значенням в межах тексту. Він допомагає не лише знайти відповідний переклад слова, а й розкрити сховані смисли, що є характерними для стилістичних засобів виразності мови. В даному дослідженні розглянуті два переклади Сидора Сакидона та Марії Грушевської. Автори передали зміст роману, використовуючи спеціальні перекладацькі трансформації, при цьому зберігаючи основну ідею твору.

Аналіз стилістичних прийомів у художньому тексті є важливим етапом у створенні якісного перекладу даного роману, а від перекладача повністю залежить результат. Передача лише основного змісту роману не є достатньою для адекватного перекладу, оскільки важливо також передати його художньо-естетичну складову, яку формують різноманітні стилістичні засоби та ідіолект автора. Це все і сприяло якісному та влучному перекладу Сидора Сакидона та Марії Грушевської.

Структурні засоби виразності мови включають слова та словосполучення з образним значенням, такі як метафори, метонімії, синекдохи, епітети, літоти, алегорії, гіперболи, порівняння та інші, які активізують індивідуалізують та забарвлюють художній текст. Ці засоби замінюють традиційні значення на більш експресивні, формуючи образність тексту. «Зображальні засоби мови включають усі види образного вживання

мовних одиниць, тоді як виражальні засоби мови підвищують виразність мови і посилюють її експресивність за допомогою особливих синтаксичних структур» [Ткач, 2014, с. 29]. Однак поділ на виражальні та зображальні засоби є умовним, оскільки тропи також можуть виконувати експресивну функцію, а синтаксичні засоби можуть впливати на процес створення образності. Стилiстичні засоби базуються на лінгвістичному принципі зіставлення явищ і встановлення схожості і розбіжностей між ними, контрасту та еквівалентності. Вони поділяються на фонетичні, лексико-семантичні та синтаксичні засоби. Експресивна лексика також може ускладнити переклад, оскільки вона має додаткове конотативне значення.

Варто зазначити, що крім стилістичних засобів, під час перекладу роману виникло ускладнення також через використання автором стилістично забарвленої лексики. «Експресивна лексика відрізняється наявністю або відсутністю додаткового конотативного значення, яке надає висловлюванню емоційного забарвлення та стилістично-оцінний характер» [Станіславова, 2019, с. 78]. Ці слова роблять мову більш виразною та образною. За своїм емоційно-оцінним значенням лексика поділяється на слова піднесеного плану та слова зниженого плану.

Характерним для роману є те, що правильна структура речення в творі Гете розривається та ламається афектом. Більш того, порушується логічне розташування речень, підрядні речення перетворюються часом в незв'язний ряд. Вдосталь окличних речень та риторичних запитань. Часто зустрічаються неповні речення, анаколуфи та еліпси, раптові обривки фраз, численні тире та вигуки. Таким чином, основною особливістю мови і стилю літератури автора є підвищена емоційність і експресивність, що відповідає естетиці «Бурі і натиску».

Пейзажні образи і картини – не самоціль письменника, вони тісно пов'язані з реальним життям героїв, їх почуттями і прагненнями. Вони є засобом пізнання дійсності, художнім вираженням ліричного настрою. «Чутливий склад героя розкривається через мотиви відокремленої прогулянки,

милування природою, читання, різних форм прояву його художніх талантів» [Франко 2010, с. 359].

Слід виокремити, що одним з основних способів формування реальності роману «Страждання юного Вертера» є переплетіння кількох сюжетних ліній. «У цьому багатоголоссі: монолозі Вертера, представленому у формі листів; нотатках видавця, який документально описує останні дні і години життя Вертера; самогубстві дівчини; божевіллі збирача квітів; вбивстві селянином свого суперника, – тільки поступово стає можливим чітке встановлення паралелей і відповідності між вищеназваними елементами художнього простору» [Романова 2017, с. 336].

З одного боку, біографічні подробиці життя Вертера, які досить емоційно розповідає він сам, сухо доповнюються свідченнями і нотатками видавця, а з іншого боку, художньо переломлюються і переосмислюються в інших трьох сюжетних лініях, представлених паралельно основній дії в романі.

Стиль Гете характеризується широким використанням виразних засобів, зокрема індивідуальних порівнянь, метафор, гіпербол та вживання експресивно-забарвленої лексики, такої як просторіччя, жаргон, сленг. Це допомагає передати внутрішні стани, думки та особистості головних героїв роману, а також розкрити їхні життєві шляхи. «При перекладі на українську мову виникають певні труднощі та потреба в пошуку заміни певних словотворень та словочполучень» [Селіванова 2012, с. 201].

Одним з перших серед її прозаїків Гете «ввів у моду природу» і оспівував красу її природних ландшафтів. Яскраві картини пейзажів, які були намальовані талановитим художником слова, звучать справжнім гімном природі, її величі, могутності та красі.

Головне в романі Гете – внутрішній світ Вертера. Заради цього автор нехтує можливою в епістолярному романі повнотою (кількома сюжетними лініями, їх химерним перетином) і зосереджує увагу читача на переживаннях героя. Дійсно, зосереджений на своїх переживаннях: “Und weil ich so viel mit

mir selbst zu tun habe und dieses Herz so stürmisch ist – ach ich lasse gern die andern ihres Pfades gehen, wenn sie mich auch nur könnten gehen lassen” [Goethe 1774, с. 39]. «У мене стільки клопоту з самим собою, що мені мало діла до інших [Грушевська 1912, с. 48]. Вертер називає власне серце своєю єдиною гордістю, прагне умиротворити свою «жадаючу, бентежну душу» (хоча б у звіреннях, адресованих другові у листах): “Damals sehnte ich mich in glücklicher Unwissenheit hinaus in die unbekannte Welt, wo ich für mein Herz so viele Nahrung, so vielen Genuß hoffte, meinen strebenden, sehnenenden Busen auszufüllen und zu befriedigen” [Goethe 1774, с. 46]. «Тоді, в щасливому невіданні, я рвався в незнайомий мені світ, де сподівався знайти стільки їжі для серця, стільки радості, наситити і умиротворити мою жадаючу, бентежну душу». [Грушевська 1912, с. 48]. Ось чому листи Вертера нагадують щоденникові записи: у них герой з граничною щирістю говорить про те, що його особливо хвилює, – про свою любов до Лотти.

Щодо особливості стилю написання романів Йоганна Вольфганга фон Гете, він характеризується глибоким психологізмом, внутрішньою розвиненістю персонажів та великою увагою до деталей. Гете вмело використовує мову для того, щоб передати внутрішній світ своїх героїв, їхні почуття та емоції. «Він також вмело поєднує реалістичні описи з філософськими роздумами, що робить його твори багатими та глибокими» [Скопенко 2014, с. 57].

Однією з особливостей стилю Гете є його увага до деталей природи та оточуючого світу. Він докладно описує природні явища, пейзажі та атмосферу, що створює особливу атмосферу у його творах.

Крім того, Гете вмело використовує внутрішній монолог персонажів, що дозволяє читачеві краще зрозуміти їхні мотивації та почуття. Він також активно використовує діалоги для розвитку сюжету та характеристики персонажів.

Загалом, стиль написання романів Гете характеризується глибоким психологічним вивченням персонажів, реалістичними описами та

філософськими роздумами, що робить його твори цікавими та актуальними й до сьогодні.

Особливостями роману «Страждання юного Вертера» є наступні положення:

- листи, які містять описи минулих подій, беруть участь у створенні мемуарного сюжету, часто утворюючи самостійний мікросюжет;
- залучення в мемуарний текст листів персонажів дозволяє автору уникнути різко суб'єктивних оцінок людей і подій, коли включені в епістолярний текст характеристики сприяють глибшому осмисленню психологічного портрета героїв.

- цитовані автори листа можуть впливати на монологічне мовлення оповідача, перетворюючи її в діалог, приводячи автора в полеміку зі своїми адресатами;

- листи, що введені у виклад, – це не тільки справжні свідоцтва про факти минулого життя, але і хранителі образів «героїв свого часу»

У ході щоденникової діяльності у романі «Страждання юного Вертера» мають місце:

- традиційні позначення того, що відчуває, думає і відчуває герой;
- розгорнуті, іноді аналітичні, характеристики автором-оповідачем того, що твориться в душі персонажа;
- невласне-пряма мова, в якій голоси героя та видавця злиті воєдино;
- задушевні бесіди персонажів (в усному спілкуванні або листуванні), їх інтимні щоденникові записи.

Таким чином, щоденникові записи головного героя роману «Страждання юного Вертера» відображають дійсність, а саме, почуття і переживання Вертера з детальною точністю. Листи у формі щоденникових записів доповнюють текст інформативно, розкривають внутрішній трагічний світ головного героя, підсилюють художню значимість один одного. У романі «Страждання юного Вертера» мають місце: традиційні позначення того, що відчуває, думає і відчуває герой; розгорнуті, іноді аналітичні, характеристики

автором-оповідачем того, що твориться в душі персонажа; невласне-пряма мова, в якій голоси героя та видавця злиті воедино; задушевні бесіди персонажів.

Щоденникові записи головного героя роману «Страждання юного Вертера» відображають дійсність, а саме, почуття і переживання Вертера з детальною точністю, що дозволяє зазирнути в потаємні куточки його чутливої душі та побачити всю трагічність його існування.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНИХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Й. В. ГЕТЕ

3.1 Встановлення міжлітературних зв'язків при перекладі роману Й. В. Гете

Встановлення міжлітературних зв'язків є важливим етапом при перекладі літературних творів. Це означає, що перекладач повинен мати глибокі знання про культуру та літературу країни, з мови якої перекладається твір, а також про культуру та літературу країни, до якої він перекладається.

Встановлення міжлітературних зв'язків передбачає аналіз стилістичних та культурних особливостей оригінального тексту, порівняння їх з аналогічними особливостями мови та культури перекладацької країни. Це дозволяє знайти еквівалентність між виразами, які можуть мати різне значення у різних культурах.

Більш того, цей процес також допомагає перекладачеві зрозуміти культурні та історичні контексти, в яких був написаний оригінальний текст, що дозволяє передати його сенс та настрій у перекладі.

Усі ці елементи допомагають перекладачеві створити якісний переклад, який передає не тільки сенс оригінального тексту, але й його культурну та історичну спадщину.

Переклад творів Гете в Україні має свої особливості, пов'язані з культурною та мовною спадщиною обох країн. «Перекладачам доводиться шукати еквівалентність між виразами та культурними звичаями, що можуть мати різне значення у німецькій та українській культурах» [Орлова 2013, с. 188].

Переклад творів Йоганна Вольфганга фон Гете в Україні є досить популярним серед читачів та любителів літератури. Гете – один з

найвідоміших німецьких поетів, драматургів та прозаїків, який жив і творив у XVIII–XIX століттях.

В Україні твори Гете були відомі ще за життя поета. Про це довідуємось, зокрема, з цікавого бібліографічного покажчика В. Дорошенка «Гете в українських переклад, переспівах та наслідуваннях» (1932), що вийшов до 100-річчя від дня смерті Гете.

Особливого значення для поширення творів Гете в Україні набула культурологічна діяльність Сидора Сакидона та Марії Грушевської. «Талановите втілення гуманістичних ідей німецького поета Гете в культурологічні процеси в Україні, а також мовна якість перекладознавчих праць, широкий діапазон знань у філологічних сферах сприяли поширенню творів Гете в українське суспільство» [Мукатаєва 2016, с. 62].

Глибоке проникнення в цінності Гете та українських перекладачів виявляє багато спільних моментів, серед яких любов до народної пісні, легенди, античності, Біблії. На мою думку, між митцями наявний певний глибинний зв'язок.

Цінним є той факт, що при перекладі роману визначаються прояви вертеризму – «феномена впливу ідей, форм, образів, мотивів, світогляду гетевського роману на світові літературно-соціальні процеси XIX століття». Вертеризм у соціальній сфері проявлявся як віяння часу, вплинув на побут та етико-філософський світогляд [Силантьєва 2013, с. 99].

Зображуючи суспільні процеси, літературний вертеризм увібрав у себе основні літературні тенденції епохи: тему світової скорботи, відчаю, безнадії, культ сліз, меланхолійні та сентиментальні настрої, що виливалися переважно в епістолярній формі. Слід зазначити, що не всі твори, що мали вертерівські мотиви, були написані у цьому жанрі. Але всіх їх поєднувала тема пересічних любовних та соціальних конфліктів, які розкривали глобальний конфлікт між людиною і світом, дійсністю і уявленням про неї. «Цей конфлікт «приводив інтелектуального, чутливого, але слабкодухого героя до трагічної розв'язки, вираженої у формі смертельного фіналу або глибокого розчарування в

навколишній дійсності, яке у свою чергу призводить до бездіяльності і соціальної незатребуваності особистості» [Сидор 2017, с. 46].

У своєму дослідженні Д. Лобачова акцентує увагу на понятті вертеризму «як особливого світовідчуття, нерозривно пов'язаного з певною системою цінностей, в основі якої лежить орієнтація на образ гетівського Вертера» [Лобачова 2005, с. 18].

Художньої рецепції роману передувало його перекладацьке освоєння, потім поширилась авторська реакція на славу власного твору в іншомовному середовищі, але головним, безсумнівно, був творчий діалог письменників різних країн з гетівським шедевром. Можна зробити висновок, що зіткнення зі спадщиною Гете допомогло світовій літературі знайти нові ідейні та художні орієнтири, сприйняти актуальні тенденції часу.

Таким чином, прийоми гетівського роману привнесли в європейську прозу особливий взаємозв'язок аналізу почуттів, споглядання природи, історичної та суспільної сутності описуваних подій. Роман Й. Гете «Страждання юного Вертера» не тільки прославив свого автора, але й породив соціально-культурні наслідки світового масштабу. Вертеризм, як літературний напрям, дозволяє вийти за межі одного конкретного твору і отримати уявлення про рух літературного процесу і самого життя, яке в ньому відбивається, поєднати минуле і сучасність, окреслити можливість існування аналогічних явищ і ситуацій на теперішній час. Переклад творів Гете в Україні має свої особливості, пов'язані з культурною та мовною спадщиною обох країн. Перекладачам доводиться шукати еквівалентність між виразами та культурними звичаями, що можуть мати різне значення у німецькій та українській культурах. Загалом, переклад творів Гете в Україні є важливим етапом у розвитку літературного діалогу між Україною та Німеччиною. Встановлення міжлітературних зв'язків допомагає не тільки передати сенс твору, але й збагатити культурний досвід читача.

3.2 Національно-культурний аспект роману в українській перекладацькій традиції

Одним з головних аспектів роману є національно-культурний контекст. Гете був німецьким поетом, драматургом та прозаїком, тому в його творах чітко відображені особливості німецької культури. В романі «Страждання юного Вертера» автор звертається до традицій німецької літератури, де головний герой зображується як людина, яка стикається з проблемами життя та пошуку власного місця у світі. У романі перевага віддається почуттям та емоційному забарвленню.

У творі також відображено національну культуру Німеччини, зокрема, її музичну та художню традицію. Окрім цього, у романі «Страждання юного Вертера» відображені особливості німецької ментальності. Головний герой є типовим представником німецької інтелігенції, яка шукає своє місце у суспільстві та в пошуках істини. «В творі також відображено німецьку любов до природи та її роль у формуванні характеру головного героя» [Боса 2014, с. 81].

У 1827 році Гете був обраний почесним членом Вченої ради Харківського університету. З цього часу його значення для української науки і культури, його просвітницька і літературна спадщина привертала значну увагу, здобула високу оцінку. Значну роль у цьому процесі відіграли переклади, переспіви та переробки творів німецького поета українською мовою. Твори Гете, його надзвичайне художнє обдарування, його ідеї впливали на літературно-художній процес в Україні вже у XIX ст.; у другій половині XX ст. вони приваблювали багатьох українських перекладачів. Увагу українського читача, українських літераторів привернув передусім своїм пафосом роман «Страждання молодого Вертера».

Взаємозв'язки української літератури з німецькою давно вже захоплюють увагу як українських, так і німецьких вчених. Українські перекладачі повинні враховувати не лише лінгвістичні особливості, але й

культурні та історичні контексти, що впливають на сприйняття твору українським читачем. У своєму перекладі С. Сакидон та Марія Грушевська зуміли передати не лише лексичний та граматичний склад твору, а й культурний контекст, що допомагає українському читачеві зрозуміти сенс твору та почути його поетичну мову. Перекладачам доводиться звертати увагу на різницю між українською та німецькою культурою, що може впливати на сприйняття твору. Наприклад, український читач може мати інший досвід у сприйнятті релігійних мотивів, що присутні у творах Гете. Текст художнього твору сприймається не лише на семантичному, а й на поетичному рівні. Автор створює особливу силу впливу за допомогою метафор та стилістичних прийомів. «Перекладачі вдаються до прийомів калькування, транскрипції, описового перекладу, знаходять лексичні відповідники» [Шейко 2012, с. 19].

Переклад творів Гете в Україні вимагає не лише мовних знань та вмінь, а й культурної компетенції та розуміння історичного та культурного контексту. Це допомагає зберегти автентичність твору та передати його сенс українському читачеві.

Отже, національно-культурний аспект роману «Страждання юного Вертера» Й. В. Гете є дуже важливим і впливає на сприйняття твору як символу епохи романтизму та німецької культури в цілому.

ВИСНОВКИ

Виходячи з даного дослідження, можна виділити, що німецько-український художній переклад сприяє взаєморозумінню між культурами та розширює можливості для взаємного ознайомлення з літературою обох країн. Феномен компаративістики полягає в тому, що вона дозволяє вивчати літературу як глобальне явище, що перетинає національні межі. Компаративістика, яка вивчає літературу як глобальне явище, дозволяє розкрити універсальність та специфіку літературних творів, виявити вплив національної культури та історичного контексту на формування літературних традицій. Ця галузь науки допомагає збагачувати наше розуміння світу та сприяє взаємодії між різними культурами.

Сучасна компаративістика займається дослідженням літературних творів, враховуючи їх контекст, стиль, авторську інтенцію та інші аспекти. Вона використовує інтердисциплінарний підхід, звертаючись до історії, філософії, соціології та інших наук. Розвиток компаративістики продовжується і сьогодні, особливо в умовах глобалізації, коли література різних країн взаємодіє та впливає одна на одну. Компаративістика допомагає розкрити нові аспекти та значення літературних творів, сприяє розумінню культурного розмаїття та єдиного світового літературного простору. Компаративна методологія застосована для інтерпретації літературних творів, оскільки порівняння дозволяє знайти спільні риси, символи, мотиви та теми, що присутні в різних творах. Вона допомагає зрозуміти взаємозв'язки між літературою різних країн та епох, а також розкрити нові шари значень у творах.

Компаративістика у літературі є важливим інструментом для розуміння світової літератури та культурного розмаїття. Вона допомагає виявити спільні риси та унікальність літературних традицій різних народів, а також розкрити нові аспекти та значення літературних творів. Компаративістика у літературі сприяє поглибленню знань про світову культуру та розвитку літературного

мислення. Однією з основних проблем при відтворенні перекладацьких трансформацій є точність передачі змісту оригінального тексту. Перекладач повинен знати обидві мови на достатньо високому рівні, щоб зрозуміти всі нюанси та смислові відтінки оригінального тексту і відтворити їх у перекладі. Культурна трансформація - це адаптація оригінального тексту до культурних особливостей цільової аудиторії перекладу. Вона включає заміну культурно-специфічних слів та виразів на еквівалентні у новій мові, а також врахування культурних нюансів та звичаїв цільової аудиторії.

У художній мові є особливість, завдяки якій вона відрізняється від інших форм мови, бо вона, насамперед, має естетичну функцію. Її завданням є вираження навколишньої дійсності у формі образів. Лексичні одиниці, що є характерними для художньої літератури, не просто передають інформацію, але й надають предмету додаткові ознаки, які не є типовими для звичайних словникових одиниць. Щоб зробити мову виразною, автори використовують різні засоби, зокрема тропи - лексичні прийоми створення образності, серед яких найпоширенішою є метафора.

Український перекладознавець Д. Дюришин є засновником компаративного методу в Україні, який враховує єдину структуру світогляду людей певної епохи при порівнянні сприйняття твору у рідному та іншому культурному середовищі. Використання різних типів перекладацьких трансформацій і прийомів допомагає досягти адекватного передавання способів художнього втілення ідей автора оригіналу та образності оригіналу, з урахуванням всіх мовних особливостей.

«Страждання юного Вертера» Й. В. Гете - це відомий твір світової літератури, який став символом епохи Просвітництва. У романі описуються проблеми, пов'язані з любов'ю, самотністю, смертю та пошуком ідентичності. Українські перекладачі, які займаються перекладом цього твору, повинні враховувати не лише лінгвістичні особливості, але й культурні та історичні контексти, що можуть впливати на сприйняття твору українським читачем. Перекладачам доводиться звертати увагу на різницю між українською та

німецькою культурою, яка може впливати на сприйняття твору. Текст художнього твору має поетичний рівень, який автор створює за допомогою метафор та стилістичних прийомів, що додає йому особливої сили впливу. Коли мова йде про відтворення перекладацьких трансформацій, одна з ключових проблем полягає у точності передачі змісту оригінального тексту.

Аналізуючи приклади трансформацій, що були використані в перекладах С. Сакидона та М. Грушевської, можна побачити, що широке використання таких трансформацій було досить доцільним у вітчизняному перекладі. Застосування лексичних трансформацій, таких як транскрипція/транслітерація, перекладацьке калькування, конкретизація, генералізація та модуляція, сприяло адекватному передаванню як комунікативної, так і естетичної функції роману. Зокрема, вдалою трансформацією серед лексичних є модуляція або смисловий розвиток. Використання контекстуальної заміни вимагає від перекладача логічного розуміння контексту та змісту тексту, щоб забезпечити якісне передавання інформації, яку письменник хотів донести до читача. Крім того, у процесі перекладу важливо брати до уваги культурні та історичні особливості кожної мови, що можуть вплинути на сприйняття твору. Наприклад, український переклад «Страждання юного Вертера» містить деякі зміни та адаптації, що пов'язані зі специфікою української культури та мови.

Аналіз стилістичних прийомів у художньому тексті є важливим етапом у створенні якісного перекладу даного роману, а від перекладача повністю залежить результат. Передача лише основного змісту роману не є достатньою для адекватного перекладу, оскільки важливо також передати його художньо-естетичну складову, яку формують різноманітні стилістичні засоби та ідіолект автора. Це все і сприяло якісному та влучному перекладу Сидора Сакидона та Марії Грушевської.

Переклад Сидора Сакидона відрізняється від перекладу Марії Грушевської не лише якістю мови, а й підходом до твору. Сакідон зосереджується на психологічних аспектах головного героя, детально

описуючи його страждання та почуття. Натомість Грушевська більше наголошує на філософських ідеях твору й простішою мовою доносить їх до українського читача. Більш того, мова у перекладі Марії Грушевської є застаралію та має багато архаїзмів. Варто також зазначити, що переклад Сакидона був опублікований у 1923 році, коли Україна ще була частиною Радянського Союзу, тому він може відображати вплив радянської ідеології та цензури. У будь-якому випадку обидва переклади мають свої переваги та внесок у поширення творів Гете в Україні. Вони сприяли тому, щоб український читач ознайомився з творчістю німецького поета та збагатив свій культурний досвід. У своєму перекладі С. Сакидон та Марія Грушевська зуміли передати не лише лексичний та граматичний склад твору, а й культурний контекст, що допомагає українському читачеві зрозуміти сенс твору та почути його поетичну мову. Перекладачам доводиться звертати увагу на різницю між українською та німецькою культурою, що може впливати на сприйняття твору.

Стиль Гете характеризується широким використанням виразних засобів, зокрема індивідуальних порівнянь, метафор, гіпербол та вживання експресивно-забарвленої лексики, такої як просторіччя, жаргон, сленг. Це допомагає передати внутрішні стани, думки та особистості головних героїв роману, а також розкрити їхні життєві шляхи. При перекладі на українську мову виникли певні труднощі та потреба в пошуку заміни певних словотворень та словочполучень. Роман Й. Гете «Страждання юного Вертера» не тільки прославив свого автора, але й породив соціально-культурні наслідки світового масштабу. Переклад творів Гете в Україні має свої особливості, пов'язані з культурною та мовною спадщиною обох країн. Загалом, переклад творів Гете в Україні є важливим етапом у розвитку літературного діалогу між Україною та Німеччиною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності текстів. *Мова і культура*. 2012. № 15. С. 416–420. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_6_70
2. Білецька О. В. Способи перекладу складних слів з німецької мови на українську. *Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах*. 2016. Вип. 31–32. С. 5–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmz_2016_31-32_3
3. Білецький О. І. Перекладна література на Україні. Письменник і епоха. 1963. С. 39–81.
4. Бистрова О. Переклад як національна форма рецепції (українізація творів Гете та Достоєвського). *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2015. С. 316–325. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2015_2015_33
5. Боса Т. С. Відтворення національно-культурних особливостей творів Гете в оригіналі та перекладі: проблема адекватності при перекладі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2011. № 13. С. 55–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvripu_2011_13_11
6. Волков А. Р. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці, 2001. 636 с.
7. Володіна Т. С. Лінгвістичний термін як мовний феномен. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2013. № 18. С. 108–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2013_18_23
8. Гаманюк В. А. Міжкультурні особливості художніх текстів сучасної німецької літератури. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького*

державного педагогічного університету. 2017. №16. С.303–311. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2017_16_37

9. Гордій О. М. Фразеологічні експресиви і комунікативи сучасної німецької мови як перекладацький феномен. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2018. № 4. С. 264–272. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2018_4_31

10. Гордієнко Н. М. Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 30. С. 83–85.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_30%282%29__26

11. Гусейнов А. Особливості перекладу художньої метафори з німецької мови на українську. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. № 46. С. 371–379. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_46%281%29__45

12. Демешко П. В. Герменевтичні аспекти українського перекладу німецьких філософських текстів ХХ століття. Київ, 2009. 20с.

13. Іваницька М. Л. Німецько-український художній переклад. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 2. С. 143–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_2_19

14. Жук А.В. Художній переклад з точки зору міжлітературної комунікації. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 34. С. 254–260. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2012_34_46

15. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування. Київ, 2004. – 120 с.

16. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. Львів, 1989. – 215 с.

17. Касперовський Е. Про теорію компаративістики. *Література. Теорія. Методологія*. Києво-Могилянська академія, 2006. С. 518–540.

18. Кияк Т. Р. Науково-технічний переклад. Іноземна філологія, 1992. — Вип. 104.

19. Клименко О. М. Про переклад субстандартної лексики. *Методологічні проблеми перекладу на сучасному етапі*. Суми, 1999. 195с.
20. Ковпик С. І. Художній переклад як унікальна зона перетину ментальних структур автора та перекладача. *Південний архів. Філологічні науки*. 2021. Вип. 85. С. 154–157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2021_85_27
21. Котвицька В. А. Репрезентанти лексичної когезії у прозовому тексті. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2017. № 31. С. 62–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_31%282%29__20
22. Кучера А.М., Лащик Н.М. Переклад у межах порівняльного літературознавства. Поезії Гюго в перекладі В. Щурата. *Теорія та практика перекладу*. 2012. Вип 22.С.132–138.
23. Лановик М. Б. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції. *Слово і час*. 2006. №12. 470с.
24. Лещенко Г. А. Художній переклад і перекладознавча компаративістика: кореляція понять. *Нова філологія*. 2011. № 43. С. 89–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2011_43_17
25. Лімборський І.В. Становлення художніх принципів сентименталізму в українській літературі. 1997. № 4. С. 45–52.
26. Лопатюк О. В. Способи вираження умовного зв'язку в сучасній німецькій мові. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. 2011. № 551–552. С. 237–245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2011_551-552_24
27. Лощенова І. Ф. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки*. 2014. № 3. С. 102–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2014_3_24
28. Матвіїшин О. М. Художній переклад як особливий вид міжмовної та міжкультурної комунікації. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2013. Вип. 11. С. 232–237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2013_11_36

29. Мукатаєва Я. В. Різновиди чужої мови у романі Й. В. Гете "Страждання юного Вертера". *Нова філологія*. 2016. № 68. С. 62–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2016_68_14
30. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. Києво-Могилянська академія, 2006. 347 с.
31. Новікова Т. В. Художній переклад та порівняльне літературознавство: точки дотику. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Філологія*. 2014. №10. С.150–153.
32. Орлова І. С. Перекладацькі трансформації з огляду на відтворення ідіостилю автора художнього твору. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2013. Вип. 30. С. 186–192.
33. Переломова О. С. Інтертекстуальність і літературна компаративістика. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2012. № 18. - С. 297–302. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2012_18_47
34. Подвойська О. В. Фразеологічна трансформація як засіб експресивної виразності в німецькій публіцистиці: перекладацький аспект. *Наукові записки*. 2017. С. 197-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2017_1_43
35. Приходько В. Б. Художній переклад та літературна компаративістика. *Академічні студії: Гуманітарні науки*. 2022. Вип 1. С.284–289.
36. Романова Н. В. Емотивна лексика в контексті сучасного німецького поетичного мовлення. *Теоретична і дидактична філологія*. 2017. № 25. С. 333–339. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tidf_2017_25_40
37. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 201–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2012_50_58
38. Сидор Л. В. Жанрові та лінгвостилістичні особливості німецької та української чарівної казки. *Іноземна філологія*. 2015. № 128. С. 46–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/infil_2015_128_9

39. Сиваченко Г. М. Культурний трансфер та чуже як проблема перекладу. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 131–134.
40. Силантьєва В. Обрії та шляхи сучасної української компаративістики. *Слово і час*. 2013. № 2. С. 99–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sich_2013_2_14
41. Сисоєва С. О. Компаративістика у сфері освіти: навчальний курс для магістрів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. № 4. С. 23–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2014_4_7
42. Скопенко О.І. Сучасний словник іншомовних слів. Київ, 2006.
43. Станіславова Л. Л. Перекладацькі стратегії та засоби їх реалізації. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. № 17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2019_17_9
44. Ткач В. А. Особливості відтворення діалектизмів в українсько-німецькому перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 47. С. 443–448
45. Франко О. Мовні одиниці як символи національної культури. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2010. № 89. С. 358–362. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2010_89%281%29__84
46. Ходаковська Н. Г. Семантико-стилістичні особливості прикметників німецької мови в художніх текстах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2017. №31. С. 62–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_31%282%29__20
47. Чередниченко О. І. Оказіональні відповідники і переклад на різних рівнях еквівалентності. *Теорія і практика перекладу*. 1981. 177с.
48. Шейко В. М. Культурологія та компаративістика: методологічні трансформації. *Культурологічна думка*. 2011. № 4. С. 19–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kultdum_2011_4_6
49. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. *Наукові записки*. 2013. № 1. С. 164–168.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_1_33

50. Adamzik Kirsten. Was ist pragmatisch orientierte Textsortenforschung? *Reflexionen und Analysen*. 2000. S. 91–112.

51. Angela Kamyants. Evaluation in translation: A case study of Ukrainian opinion articles. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*. 2020. №3. P.393–405.

52. Assman J. Das Kulturelle Gedächtnis. *Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. München, 1992.

53. Chatford J. A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. *Oxford University Press*. 1965. P. 103.

54. Dagut M. More about the Translatability of Metaphor. *Babel*. №33. P. 77–84.

55. Dipali Bhandari. Problems of Literary-Artistic Translation. *American International Journal of Research in Humanities, Arts and Social Sciences*. 2013. P. 43–45. URL:

https://www.academia.edu/102262339/Problems_of_Literary_Artistic_Translation

56. Katan D. *Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester, 1999.

57. Semino E., Steen G. Metaphor in literature. The Cambridge handbook of metaphor and thought. *Cambridge University Press*. 2008. P.232–246. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/cambridge-handbook-of-metaphor-and-thought/metaphor-in-literature/4A71560020431A81F5446652F71C0B1C>

58. Sigmund Kvam. Übersetzung, Relevanz und Übersetzungsstrategie. Eine Fallstudie zur Didaktik des Übersetzens. *Journal of Language and Communication in Business*. 2004. S.71–88.

59. Steen G. *Understanding Metaphor in Literature: An Empirical Approach*. London, 1994.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

60. АК – Академічний тлумачний словник української мови. *Наукова Думка*. 1970–1980. 1568 с.
61. (DW) Duden Wörterbuch. URL: <https://www.duden.de/woerterbuch>
62. (GW)Glosbe Wörterbuch. URL: <https://uk.glosbe.com/de/uk>
63. (LD) Langenscheidt Wörterbuch. URL: <https://en.langenscheidt.com>
64. (ODE) Online Etymological Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/metaphor>
65. (RV) Reverso dictionnaire. URL: <http://reverso.net>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

66. Грушевська М. Страждання молодого Вертера. Всесвітня бібліотека. Київ, 1912.132с.
67. Сакидон С.Й. Страждання молодого Вертера. Вершини світового письменства. Київ, 2011.
68. Goethe J.W. Die Leiden des jungen Werther // Goethes Werke. Hamburger Ausgabe in 14 Bänden. Herausgegeben von Erich Trunz. München, 1993. – 114 p.
69. Johann Wolfgang von Goethe. Die Leiden des jungen Werther. 1774.192 s.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Analyse der Verwendung von Transformationen in der Übersetzung des Romans von S. Sakidon und Maria Hrushevska können wir feststellen, dass sie in der ukrainischen Übersetzung wirksam sind. Techniken wie Transkription/Transliteration, Kalibrierung der Übersetzung, Konkretisierung, Generalisierung und Modulation tragen dazu bei, sowohl die kommunikativen als auch die ästhetischen Funktionen des Originalwerks zu vermitteln. Eine besonders wirksame Technik ist die Modulation oder semantische Entwicklung, die es ermöglicht, die tiefere Bedeutung des Originaltextes zu vermitteln. Die kontextuelle Substitution setzt voraus, dass der Übersetzer den Kontext und den Inhalt des Textes versteht, um sicherzustellen, dass die Informationen dem Leser in einer qualitativ hochwertigen Weise vermittelt werden. Die kulturellen Aktivitäten von Sidor Sakydon und Maria Hrushevska waren von besonderer Bedeutung für die Verbreitung von Goethes Werken in der Ukraine. Ihre talentierte Umsetzung der humanistischen Ideen des deutschen Dichters Goethe in kulturelle Prozesse in der Ukraine sowie die sprachliche Qualität ihrer Übersetzungsarbeiten und ein breites Spektrum an Kenntnissen in philologischen Bereichen trugen zur Verbreitung von Goethes Werken in der ukrainischen Gesellschaft bei.

Ein tiefer Einblick in die Wertvorstellungen von Goethe und ukrainischen Übersetzern offenbart viele Gemeinsamkeiten, darunter die Liebe zu Volksliedern, Legenden, der Antike und der Bibel.

Schlüsselwörter: literarische Übersetzung, vergleichende Literaturwissenschaft, Übersetzung Wandel, ukrainische Übersetzung Tradition, interkulturelle Beziehungen.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, _____
студент II курсу магістратури, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, спеціалізація 035.043 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша — німецька», освітньо-професійна програма «035.043 германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Сучасні лінгвістичні і перекладознавчі студії (німецька мова, англійська мова)», адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «РОМАН Й. В ГЕТЕ «СТРАЖДАННЯ МОЛОДОГО ВЕРТЕРА» В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____